

Sakspapir

Sakshandsamar	Arkiv	ArkivsakID
Jarle Lunde	K2-K40, K3-&13	24/692

Saksnr	Utval	Type	Dato
006/26	Villreinnemnda for Setesdalsområdet, arbeidsutvalet	PS	03.02.2026

Uttale til tilleggsutgreiing om villrein til Lyse kraft sin konsesjonssøknad for nye kraftverk i Røldal-Suldalsvassdraget

Forslag til vedtak

Tilleggsutgreiinga gir styrkt kunnskap om villreinens arealbruk og stadfester at Holmavatn og Votna er viktige funksjonsområde. Samstundes er iskunnskapen for begge magasin prega av stor uvisse, særleg som følgje av planlagde endringar i regulering og pumpemønster.

For Holmavatn vurderer nemnda at regulering med auka vasstandvariasjon og djupare senking av LRV vil kunne svekke ein etablert og viktig vintertrekkveg, sjølv med tilpassa drift. Dokumentert vinterbruk av isen frå desember til mars gjer at avståing frå pumping i denne perioden framstår som det einaste sikre avbøtande tiltaket. Det er ein svakheit at dette ikkje er omtala i rapporten meir enn det er.

Bortfall av vintertapping i Holmavassåna er positivt, men truleg ikkje så viktig som rapporten kjem fram til, og kan ikkje kompensere for eit mogleg tap av trekkveg over Holmavatn. Endra isforhold på Holmavatnet vil kunne medføre at kvista vinterløyper må leggjast på land. Med bakgrunn i den kunnskapen ein har om området, er det inga alternative skitrasear som vil kunne betre situasjonen for villrein – snarare tvert imot. Rapporten går lite inn på dette.

Nemnda vurderer at situasjonen ved Votna er særleg sårbar. Med pumpekraft vil raske og hyppige vasstandsendingar truleg føre til omfattande og uforutsigbare råker. Nemnda meiner magasinet må sjåast i lys av at E134 blir i tunell, at vinterferdsel i området blir kraftig redusert, og at villreinen på Hardangervidda og Setesdal Ryfylke vinn dette området tilbake om vinteren. Da må Votna som heilskap ha sikker og god is. Som avbøtande tiltak vil det å avstå frå pumping i heile perioden villreinen bruker isen vere det beste treffsikre tiltaket. Dette er eit tiltak som har fått for lite fokus i rapporten.

Med raud tilstand for villreinen, aukande klimaeffektar og stor samla belastning i området, meiner nemnda at føre-var-prinsippet må vektleggjast tungt. Tilleggsutgreiinga stadfester at Holmavatn og Votna utan E134 er sær s viktige funksjonsområde for villreinen. Nemnda vil oppmoda NVE å leggje dette til grunn i si vidare saksbehandling.

Sand, 03.02.2026

Vedlegg:

Tilleggsutredning villrein til Lyse Kraft sin konsesjonssøknad for opprusting og utvidelse av kraftverkene i Røldal-Suldal

Vedlegg 1

Vedlegg 4

Vedlegg 3

Vedlegg 2

Uttale til revisjonsdokument for Røldal-Suldal-reguleringa i Ullensvang og Suldal kommunar, og søknad om konsesjon til bygging av fem nye kraftverk i dei same vassdraga. Villrein.

Saksopplysningar

Hausten 2024 var revisjonsdokumentet for Røldal–Suldal-reguleringa, saman med søknad om konsesjon til fem nye kraftverk i dei same vassdraga, sendt på høyring. Etter høyringa gav NVE 29.01.2025 eit pålegg til RSK DA om å gjennomføre ei ytterlegare utgreiing av konsekvensane for villrein. Pålegget var særleg knytt til mogelege verknader av endringar i reguleringa av Holmavatn og Votnavatn, og kva betydning dette kan ha for villreinens trekkmogheiter og isforhold i vintersesongen.

Den pålagde tilleggsutgreiinga er no ferdigstilt og NVE har sendt den på høyring.

Rapporten er utarbeida av NaturRestaurering (rapport nr 2025-11-01) og har fått tittelen «*Tilleggsutredning villrein til Lyse Kraft sin konsesjonssøknad for opprusting og utvidelse av kraftverkene i Røldal-Suldal*»

Tidlegare uttale

Villreinnemnda gav uttale i Røldal-Suldal saka 24.10.2024. Nemnda rådde NVE frå å gi løyve til O/U-prosjektet slik det var omsøkt, fordi den samla belastninga for villreinen i Setesdal–Ryfylke alt er for stor, og planane gav vesentleg negativ verknad for viktige vinterbeite og trekkområde. Det blei særleg vist til Holmavatn og Votna (uttalen er vedlagt saka).

Samandrag av ny tilleggsutgreiing for villrein

Tilleggsutgreiinga følgjer KU-metodikken (M-1941), oppdaterer kunnskapsgrunnlaget med GPS-data, lokalkunnskap og hydrologi, og svarar på NVE sitt pålegg om særleg å vurdere isforhold og trekk ved Holmavatn og Votna, inkl. scenario med og utan E134-tunnel (Dyrskartunnelen). Anleggsfase er ikkje vurdert.

Holmavatn

Holmavatn ligg sentralt i vinterbruken. Utgreiinga dokumenterer viktige kryssingar over isen, ofte via holmane, og stor bruk på nordaust- og sørsida vinterstid (GPS-data, heat-maps og lokalkunnskap).

Med pumpekraft kan farbar is oppnåast store delar av vinteren ved tilpassa drift (høg vasstand og stabilisering når isen legg seg), men det blir større risiko for sprekker/råker langs land og ved holmar i periodar. Klimaendringar vil uansett gi fleire periodar med usikker is. Samla konsekvens for vinterleg trekk og beite ved Holmavatn er vurdert til «noe negativ».

Bortfall av vintertapping i Holmavassåna fjernar ein barriere og betre trekkfunksjonen. Tverråna vert òg mindre barriere, men denne har lita samla betydning.

Det er føreslått fleire avbøtande tiltak som:

- Driftsregime for islegging (stabil høg vasstand ved isdanning);
- Plassering av inntak/utløp (Naustvika) for å redusere isproblem i sentrale trekkseier;
- Ledegjerder/pilottiltak og løypeval (kanalisere skiløype utanom mest brukte beite/trekk);
- Regulere ferdsel og vegbruk (ev. nedtrapping/nedlegging) for å motverke forstyrring. Utgreinga meiner at gjennomførte tiltak kan redusere konsekvensen til ubetydelig – i beste fall svakt positiv

Votna (vestre vassdrag

Det vil truleg vere farbar is på store delar av Votna vinterstid, men fleire soner med usikker is langs breddene og ved inn-/utløp, særleg i tørre/middels år og ved lengre periodar med pumping/tapping.

E134 og ferdsel er ein stor barriere området; ekstra usikker is gir liten ytterlegare negativ effekt. Med framtidig tunnel blir området funksjonelt betre for rein og usikker is tel meir. Den samla belastning blir lågare enn i dag om tunnelløysinga kjem (mindre ferdsel/forstyrring frå veg).

Det er føreslått fleire avbøtande tiltak som:

- Driftsregime for meir stabile isforhold, særleg aust i magasinet
- Kanalisering av ferdsel og tiltak på tilkomst-/anleggsvegar
- Fjerning/flytting av mindre kraftliner
- Informasjon og samhandlingstiltak

Vurdering

I villreinnemnda sin uttale frå hausten 2024 blei det peika at kunnskapsgrunnlaget, slik det låg føre då, var mangelfullt.

- Kunnskapen om isforhold og trekk var ikkje god nok
- Betydninga av Holmavatn som trekkveg var truleg undervurdert
- Det mangla vurderingar av konkrete avbøtande tiltak
- Samla belastning og framtidige endringar (E134-tunnel) var ikkje godt nok vurdert

Sekretariatet støttar derfor opp om NVE sitt pålegg om ei tilleggsutgreiing.

Kunnskapsgrunnlaget er styrkt – og funksjonsområda Holmavatn og Votna blir fremma

Tilleggsutgreiinga frå NaturRestaurering aukar kunnskapsnivået om villreinens arealbruk og trekk, med nye analysar av GPS-data, lokalkunnskap og oppdatert hydrologi. Rapporten stadfester at

- Holmavatn har ein sentral funksjon vinterstid, med jamne trekk over isen (ofte via holmane) og omfattande bruk av nordaust- og sørsida.

- Votna kan få større funksjon for villrein dersom E134 blir lagt i tunnel. Dette gjer at istryggjeleik og reguleringspraksis ved magasinet blir endå meir kritisk enn tidlegare.

Desse sentrale punkta er i tråd med det villreinnemnda og andre har spelt inn i sine uttaler til konsesjonssøknad og er sær s viktige for vidare behandling.

Holmavatnet

Is-kunnskapen er for svak/uklar

Tilleggsutgreiinga legg til grunn at isen på Holmavatn i dag i hovudsak er farbar gjennom vinteren, men peikar på at pumpekraft vil gi hyppigare og raskare vasstandsendingar som kan skape sprekkar og råker – særleg i randsonene og kring holmane der reinen vanlegvis går ut og inn på isen. Samstundes hevdar rapporten at det kan vere mogleg å oppnå farbar is store delar av vinteren ved tilpassa drift som til dømes stabil og relativt høg vasstand i isleggingsfasen, og avgrensa endringstakt vidare utover vinteren. Ei slik «tilpassa drift» er i liten grad konkretisert, t.d. maksimalt tal og storleik på døgnvise vasstandsendingar i vintermånadene, eller kva dato-intervall tiltak skal gjelde.

Særleg viktig er at tilleggsutgreiinga ikkje konkretiserer konsekvensane av at reguleringshøgda skal aukast frå 10 til 15 meter. Ei ekstra senking av LRV med 5 meter gjer strandsone og grunnbrot meir utsett for oppsprekking, noko som aukar risikoen for råkedanning nett i dei områda der reinen går ut og inn på isen.

Sekretariatet meiner det er naudsynt å sikre at villreinen sin bruk av Holmavatn ikkje blir svekka som følgje av meir utrygg is og dårlegare kår for trekk. Sjølv om rapporten skildrar moglegheit for farbar is store delar av vinteren ved tilpassa drift, peikar både tilleggsutgreiinga og underliggjande fagnotat på betydeleg uvisse. Analysar av isforhold viser at sjølv moderate vasstandsendingar (10–15 cm) kan gi sprekkar og råker langs land og ved øyar når isen er 0,5–1 meter tjukk. Det er uklart korleis faktisk driftsmønster vil slå ut på frekvens og varigheit av slike episodar gjennom vinteren.

Slik sekretariatet vurderer det, er det stor fare for at planlagt endring av regulering i Holmavatn vil redusere funksjonaliteten for villreinen, sjølv ved «tilpassa drift». Kunnskapen me kan trekke ut i frå GPS-merka villrein (2006-2026), samt lokal informasjon, tilseier at isen er mye i bruk frå isen legg seg til siste halvdel av mars. Da trekker fostringsflokkane sørover mot kalvingsområda. Sekretariatet undrar seg derfor kvifor det då, klart og tydeleg, ikkje blir trukket fram at eit viktig avbøtande tiltak vil vere å la isen vere minst mogleg påverka av regulering i denne perioden. Det å avstå frå pumping i desse månadane da villreinen bruker isen vil vere det einaste treffsikre tiltaket.

Betydninga av Holmavassåna som trekkveg

Tilleggsutgreiinga løftar fram bortfall av vintertapping i Holmavassåna som ein positiv konsekvens, ved at dette fjernar ein fysisk barriere og opnar for ein potensiell ny trekkveg.

Sekretariatet er samd i at dette *kan* vere ein positiv konsekvens, men meiner at ein utifrå dokumentasjonen som blir lagt fram må vere sær s forsiktig med å seie i kor stor grad dette er viktig for villreinen. I utgreiinga blir det vist til historiske kart med trekkvegar. Desse er basert på observasjonar av rein i barmarksesongen og seier dermed lite om vinterbruk. Utgreiinga viser og til NINA sin prediksjonsmodell for trekkkorridorar som antydar høg funksjonalitet for

trekk i området. Modellen det blir vist til kan vise trekkorridorar på eit overordna nivå, men kan ikkje utan vidare ses på som korrekt i ein større målestokk som kryssing av Holmevassåna.

Det er altså ikkje noko dokumentasjon på at Holmavassåna har vore ein viktig trekkveg vinterstid. Ei svekking av ein etablert og viktig trekkveg over Holmavatnet kan ikkje erstattast av ein hypotetisk ny trekkmoglegheit over Holmavassåna. Dette gjer at den positive effekten som rapporten løftar fram, ikkje kan tilleggjast vesentleg vekt i vurderinga av konsekvensar for villrein.

Ferdsl/kvista løyper ved Holmavatnet – potensiell større negativ effekt

Dersom isen blir utrygg oftare, kan kvista vinterløyper måtte leggjast på land. Det kan kanalisere meir ferdsel inn i sentrale beite- og trekkområde og forsterke samla belastning. Dette er for lite vektlagt i rapporten; realistiske traseval er ikkje konkretisert eller kartfesta med tilhøyrande konsekvensvurdering. Med den topografien som finst rundt Holmavatn, vil ei landtrasé uunngåeleg medføre meir ferdsel i område reinen nyttar mest – ikkje mindre.

Med bakgrunn i den kunnskapen ein har om området, er det inga alternative skitrasear som vil kunne betre situasjonen for villrein – snarare tvert imot.

Konsekvensvurdering

For Holmavatn er konsekvensen omtalt som «noe negativ», samstundes som det blir peika på at «tilpassa drift/restriksjonar på pumping» kan gi ubetydeleg eller positiv effekt. Sidan slike driftsrammer ikkje er konkretiserte, målbare eller bindande, kan dei ikkje reknast inn i sjølve konsekvensgraden etter gjeldande KU-metodikk.

Dette – saman med dei forholda som er peika på ovanfor når det gjeld Holmavassåna, istryggleik og risiko for omlegging av ferdsel – gjer at konsekvens etter sekretariatet si vurdering blir tydeleg meir negativ enn det rapporten konkluderer med.

Votna

Betydning av E134-tunnelen

Tilleggsutgreinga stadfestar at Votna kan få større funksjon for villrein dersom/når E134 blir lagt i tunnel. Når vegtrafikken flyttast under bakken, vil ferdsel i området reduserast kraftig og Votna får ein *høgare økologisk funksjon*. Kunnskapsgrunnlaget tilseier at

- Votnaområdet vil kunne bli restområdet for villreintrekk mellom dei to største villreinområda i landet dersom E134 blir gjennomført som planlagt. Utveksling er viktig for genetisk variasjon.
- Klimarisiko gjer fleksible trekkveggar viktigare enn før. Vinterbeita i villreinområda er sårbare for ising og skiftande snøtilhøve. Med meir variabelt vinterklima treng reinen fleire funksjonelle ruter mellom beite og kvileområde. Votna blir då viktig som del av ein «fluktveg» når tilhøve endrar seg gjennom sesongen.
- Basert på GPS-data er det ikkje registrert kryssing over isen, men observasjonar tilseier at det skjer.

Med bakgrunn i dette er det sentralt at potensiell «gevinst» av tunnel ikkje blir redusert av at Votna blir ein større barriere. Tilleggsutgreinga er tydeleg på dette: Med tunnel kan området få auka bruk av rein — men då tel istryggleik meir.

Iskunnskap og driftsendringar – grunnlag og uvisse

Reguleringa på Votna er 45 meter, men dagens situasjon er at isen i stor grad farbar om vinteren. Reguleringa kan likevel forårsake sprekkdanning og usikker is i enkelte områder, som kan påverke bruken av isen både av folk og villrein.

Tilleggsutgreiinga legg til grunn at delar av Votna kan ha farbar is også i ein framtidig situasjon, men at pumpekraft vil gi hyppigare og større vasstandsendingar gjennom vinteren. Dette aukar risikoen for oppsprekking og rakedanning, særleg i strandsoner og i bratt terreng der magasinet er mest sårbart.

Basert på den kunnskapen som føreligger legger tilleggsutgreiinga til grunn at pumpekraftverk medfører forverrande isforhold gjennom det meste av vinteren. Med bakgrunn i at reguleringa ved pumpekraftverk har større kapasitet, gir hurtigare vasstandsendingar, og reguleringshøgda er større for Votna enn Holmavatn, blir det antatt at negativ verknad på isforhold her blir vesentleg større. I lys av denne vurderinga blir det, slik sekretariatet ser det, underleg at tilleggsutgreiinga også legg til grunn at delar av Votna kan ha farbar is også i ein framtidig situasjon.

Avbøtande tiltak

Den viktigste problematikk tilknytta Votna-reguleringa vil være dei vanskeligere isforholda. Rapporten skisserer at driftsregime kan tilpassas for å betre isen, men tiltaka manglar presise grenser for vasstandsendingar (cm/døgn og frekvens), tidsintervall for vinterregime og krav til stabil vasstand i isleggingsfasen. I det heile manglar det hydrologiske data og vurderingar av dette.

Det er og størst fokus stabilisering av isdekke på Grunnavatn i den austlege del av Votna. I tillegg til pumping i Votna vil produksjon i Midtlæger kraftverk påverke isen i dette området. Sekretariatet er samd i at denne delen av Votna vil vere særleg sentral med tanke på trekk og beiting i Holedalen. Villreinnemnda spelte inn i tidlegare uttale at ein burde vurdere ei landbro i dette området. Dette er ikkje vurdert vidare i rapporten.

Slik sekretariatet vurderer det må Votna sjåast i lys av at E134 blir i tunell, at vinterferdsel i området blir kraftig redusert og at villreinen på Hardangervidda og Setesdal Ryfylke vinn dette området tilbake om vinteren. Da må Votna som heilskap ha sikker og god is. Som avbøtande tiltak vil det å avstå frå pumping i heile perioden villreinen bruker isen vere det beste treffsikre tiltaket. Dette er eit tiltak som har fått for lite fokus i rapporten. Som bakteppe for dette, slik planane om nye E134 er i dag, så er det berre her på vestsida av Haukelifjell det vil vere mogleg for villreinen med utveksling mellom dei to områda i framtida. Desto viktigare er det å ikkje lage ei ny barriere.

Tilleggsutgreiinga skisserer fleire ikkje-is-tiltak for Votna – særleg ferdssstyring, vegregime, motorferdselsavgrensing, teknisk opprydding, informasjon og adaptiv oppfølging. Dette er tiltak som kan ha effekt, men det er isforholda på Votna som er det sentrale og viktige tiltaket.

Samla vurdering og føre-var

For villreinen er samla belastning avgjerande. Som kjend er utviklinga for villreinen negativ og departementet arbeider med ein omfattande tiltaksplan med mål om å betre situasjonen.

I tilleggsgutgreiinga blir det vist til at vasskraft, vegar, hyttebygging og turisme utgjer den samla belastninga på villrein. Det blir og vist til planar om nye pumpekraftverk andre stadar i Setesdal Ryfylke villreinområde, men det blir ikkje gitt noko nærare vurdering av den samla belastninga for alle desse omsøkte tiltaka. Det er sakna og må gjerast.

Det er positivt at kunnskapen er styrkt, og at Holmavatn og Votna si rolle for villreinen er klårare. Samstundes er is-kunnskapen prega av vesentleg uvisse, og avbøtande tiltak er for svakt konkretiserte. Med raud tilstand etter kvalitetsnorma, stor samla belastning i området og klimaeffektar som aukar risikoen, bør føre-var-omsyn vektleggjast sterkt.

03.02.2026 Villreinnemnda for Setesdalsområdet, arbeidsutvalet

Handsaming:

Ingen merknad.

Forslag til vedtak blei samrøystes vedtatt.

VRN-AU - 006/26 Vedtak:

Tilleggsgutgreiinga gir styrkt kunnskap om villreinens arealbruk og stadfester at Holmavatn og Votna er viktige funksjonsområde. Samstundes er iskunnskapen for begge magasin prega av stor uvisse, særleg som følgje av planlagde endringar i regulering og pumpemønster.

For Holmavatn vurderer nemnda at regulering med auka vasstandvariasjon og djupare senking av LRV vil kunne svekke ein etablert og viktig vintertrekkveg, sjølv med tilpassa drift. Dokumentert vinterbruk av isen frå desember til mars gjer at avståing frå pumping i denne perioden framstår som det einaste sikre avbøtande tiltaket. Det er ein svakheit at dette ikkje er omtala i rapporten meir enn det er.

Bortfall av vintertapping i Holmavassåna er positivt, men truleg ikkje så viktig som rapporten kjem fram til, og kan ikkje kompensere for eit mogleg tap av trekkveg over Holmavatn.

Endra isforhold på Holmavatnet vil kunne medføre at kvista vinterløyper må leggjast på land. Med bakgrunn i den kunnskapen ein har om området, er det inga alternative skitrasear som vil kunne betre situasjonen for villrein – snarare tvert imot. Rapporten går lite inn på dette.

Nemnda vurderer at situasjonen ved Votna er særleg sårbar. Med pumpekraft vil raske og hyppige vasstandsendingar truleg føre til omfattande og uforutsigbare råker. Nemnda meiner magasinet må sjåast i lys av at E134 blir i tunell, at vinterferdsel i området blir kraftig redusert, og at villreinen på Hardangervidda og Setesdal Ryfylke vinn dette området tilbake om vinteren. Da må Votna som heilskap ha sikker og god is. Som avbøtande tiltak vil det å avstå frå pumping i heile perioden villreinen bruker isen vere det beste treffsikre tiltaket. Dette er eit tiltak som har fått for lite fokus i rapporten.

Med raud tilstand for villreinen, aukande klimaeffektar og stor samla belastning i området, meiner nemnda at føre-var-prinsippet må vektleggjast tungt. Tilleggsgutgreiinga stadfester at Holmavatn og Votna utan E134 er særskilte viktige funksjonsområde for villreinen. Nemnda vil oppmoda NVE å leggje dette til grunn i si vidare saksbehandling.